

Драгана АМЕДОСКИ
Историјски институт
Београд

ПОПИС ЦИЗЈЕ ВИЛАЈЕТА БОВАН ИЗ 1607. ГОДИНЕ*

Анстракт: Циљ овог рада јесте да представи попис обвезника цизје вилајета Бован почетком XVII века. Поред броја становника обухваћених цизјом и прихода прикупљених од њих, овај извор показује и да је дошло до досељавања новог становништва у овој области. На то указује велики број имена која не припадају српском ономастикону, већ су старовлашког порекла. Међу досељеницима је било и оних из бугарских, албанских и македонских крајева.

Кључне речи: Бован, цизја, Крушевачки санџак, Османско царство, XVII век

Термин цизја, главарина или харач подразумева порез који су плаћали одрасли и за рад способни мушкарци немуслиmani. Спaдала је у шеријатске дажбине. Плаћањем цизје немуслиmani су стицали слободу вероисповести и заштиту живота и иметка, за себе и своју породицу. Зато су се и сматрали штићеницима (тур. *zimmi*). Примањем ислама ова обавеза је отпадала.¹ Неки слојеви становништва били су ослобођени цизје због вршења одређених служби: акинџије, војнуци, мартолоси, кнезови и примићури, рудари, дербениџије и други. Плаћања цизје била су ослобођена и свештена лица, сиромашни, слабоумни, стари и жене. Од муслимана једино су је плаћали Цигани.² Један од главних фактора за утврђивање висине цизје биле су постојеће прилике и економски услови појединих области. Поред тога, износ цизје био је одређиван према

* Рад настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој *Српско друштво од друге половине 17. века до краја Првог светског рата. Постојаност и промене* (Ев. бр. 147027).

¹ Н. Hadžibegić, *Glavarina u osmanskoj državi*, Orijentalni institut, Sarajevo 1966, 1-2.

² *Исто*, 13-38.

имовинском стању појединца, а такође је постојала могућност и да се она плати у више рата.³

Порта је уредно пописивала поданике османске државе на које се односио овај порез. Пописи ове врсте садржали су само имена насеља и становника оптерећених цизјом. Сходно томе, у њима се не налазе села насељена искључиво муслиманима, као ни села потпуно ослобођена цизје, уколико их је било. Ови пописи посебно су значајни за изучавање насеља и становништва одређених области у XVII веку, будући да се крајем XVI, односно почетком XVII века престаје са вођењем катастарских пописа.

Попис који у продужетку саопштавамо представља део јединственог пописа цизје вилајета Крушевац и Бован који садржи 31 страну, а чува се у Архиву Председништва владе у Истанбулу, у архивској серији *Maliyeden müdevver* (MAD) под бројем 1232, на странама 24-31. Попис је написан сијакатом, а састављен је 1607. године.

Нахија Бован је 1536. године имала 881 обвезника цизје.⁴ Тај број се до 1570. године смањио на 764.⁵ До 1607. године, када је сачињен овај попис, број обвезника смањио се на 254.⁶ Уочљиво је константно смањење укупног броја хришћана током целог XVI века. Друга ствар коју показује овај попис јесте да је, по свему судећи, дошло до досељавања новог становништва. На то указује велики број имена која не припадају српском ономастикону, већ су старовлашког порекла, а којих у претходним пописима скоро да и нема. То су имена попут следећих: Андон, Апостол, Наста, Риза, Јани итд. Међу досељеницима се налазе и они из бугарских, албанских и македонских крајева. О томе нпр. сведоче име Влчо, које је још у XVI веку било архаизам на српским етничким просторима, затим албанска имена као Ђон, Нина, Вата, којих у ранијим пописима нема, као и називи имена одакле потичу (Кроја, Дебар), наведени уз поједина лица уместо патронима.

Пописом је обухваћено 27 села, од тога је за три констатовано да су опустела, односно да су се становници разбежали (Пирковац, Тркан, Мрштаљ (?)), што потврђује нашу претпоставку да је дошло до демографских кретања и промена у етничком саставу становништва овога краја.

³ О томе више видети у: Н. Hadžibegić, „Džizja ili harač”, *Prilozi za orijentalnu filologiju* III-IV/1952-53. (1953), 55-135, *POF V/1954-55*. (1955), 39-102.

⁴ İstanbul, Başbakanlık Arşivi (BBA), *Tapu tahrir defteri* (TTD), 179, 291-318.

⁵ BBA, TTD, 567, 151-167.

⁶ У наведени број хришћанских домаћинстава из 1536. и 1570. године нису урачунате удовице и баштине, већ само домаћинства која су плаћала потпун износ цизје.

ПРЕВОД

[24]

Попис цизје хришћана вилајета Бован

Село Пруговци⁷

Ђурета Стане, Тодор Петре, Влчо Јани, Јован Дуја, Тодор Петре, Димо Јани, Никола Пејо, Тодор Петре, Андон Јани, Јован Петре, Јован Богдан, Јован Миладин, Тодор Петре, Влчо Петре, Димо Јани, Продан Ивко, Никола Петре, Андон Јани, Димо Пејо, Јован Петре, Харило⁸ Апостол

Укупно: 21

Село Бован⁹

Миладин Ковач, Љуба Пеја, Дамјан Наста, Марика Јарина,¹⁰ Тодор Јани, Шаин¹¹ Ока, Димо Пејо, Јован Андрија, Андон Петре, Влчо Андрија

Укупно: 10

Село Смиловци¹²

Бојка Кумаш, Вук Пејо, Никола Јани, Тодор Петре, Влчо Андрија, Димитри Боја, Велиша Јован, Рајин Петре

Укупно: 8

⁷ Данас село Пруговац, североисточно од Алексинца.

⁸ Грчко име (као нпр. *Харитон*).

⁹ Данас село Бован, северно од Алексинца.

¹⁰ Грчко име које се и данас јавља.

¹¹ Имена која се завршавају на –ин, Т. Maretić, „О narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba”, *RAD JAZU*, Zagreb 1886, 118.

¹² Данас село Смиловац, североисточно од Ражња.

[25]

Село Краљево Поље,¹³ припада Корману (?)¹⁴

Иванко Петко, Бојо Пејо, поп Андрија, Лазар Панајото, Јован Андон, Савив¹⁵ Лазар, Димо Петре, Андрија Пејо

Укупно: 8

Село Огло Глава¹⁶

Лазар Цветко, Куманов Петре, Тодор Матеј, Ђон Андрија, Влчо Андрија, Верко Андрија, Влчо Андрија, Тодор Петре, Влчо Андрија, Тодор Петре, Димо Пејо, Никола Матеј, Ђон Андрија, Влчо Петре, Димо Андрија, Степан Вујо, Влчо Петре, Димитре Андрија, Јован Михал, Тодор Матеј, Јован Срдив

Укупно: 21

Село Шуматовци¹⁷

Сретоје Павле, Тодор Петре, Јован Андрија, Влчо Петре, Димо Нана, Пејо Језмир, Витодан (?) Тодор, Филип Неделко, Тодор Јован

Укупно: 9

Село Бобовиште¹⁸

Боја Степан, Влчо Петре, Влчо Јован, Андон Јован, Пејо Петре, Белоје Матеј, Јован Пејо, Тодор Матеј, Влчо Коста, Димо Никола

¹³ Данас село Краљево, северно од Алексинца.

¹⁴ Неустановљено. Осим ако се не односи на село Корман, које се налази с друге стране Јужне Мораве, западно до Алексинца.

¹⁵ Имена која се завршавају на –ив, Т. Maretić, „О narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba”, 119.

¹⁶ Данас локалитет Обла глава, источно од села Суботинац, северно од Алексинца.

¹⁷ Данас локалитет Шуматовац, северно од села Глоговац, југоисточно од Алексинца.

¹⁸ Данас село Бобовиште, северозападно од Алексинца.

[26]

Недељко доселац, Тодор Матеј, Стојан Куман, Тодор Петре, Влчо Матеј,
Јован Петре

Укупно: 16

Село Алексинце¹⁹

Стојан Јован, Јани Јован, Јован Ђура, Рајин Рока,²⁰ Никола Петре, Радиша
доселац, Ивуло (?) Петре, Влчо Андрија, Никола Пејо

Укупно: 9

Село Дражевце²¹

Марко Мартире,²² Јован Петре, Никола Петре, Тодор Петре, Димо Матеј,
Тодор Матеј, Никола Пејо, Јован Михал, Тодор Андрија, Димо Андрија,
Маринко Матеј, Тодор Петре, Димитри Андрија, Влчо Андрија, Димо
Јани, Јован Михал, Мало Матеј, Јован Андрија, Тодор Матеј, Влчо Јован,
Пејо Павле, Тодор Матеј, Никола Пејо, Тодор Јован, Јован Петре, Вата
Кроја, Петре Матеј, Јован Петре, Коста Јован, Мало Петре, Мало Јани

Укупно: 31

Село Добрујевце²³

Паун Петре, Димо Пејо, Јован Андрија, Никола Матеј, Тодор Петре,

¹⁹ Данашње место Алексинац.

²⁰ Имена која се завршавају на –а, Т. Maretić, „О narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba”, 85.

²¹ Данас село Дражевац, југоисточно од Алексинца.

²² Можда варијанта имена Мартирије.

²³ Данас село Добрујевац, југоисточно од Алексинца.

[27]

Ђурин Сава, Димо Петре, Павле Срдина²⁴

Укупно: 8

Село Попшинце²⁵

Михал Јован, Никола Петре, Влчо Пејо, Тодор Петре, Тодор Петре, Влчо Матеј, Тодор Петре, Јован Андрија, Димо Петре, Јован Тодор, Вука Јован, Јован Петре

Укупно: 12

Село Станци²⁶

Марко Јован, Павле Пејо, Никола Матеј, Тодор Петре, Влчо Андрија, Јован Петре, Димо Матеј, Јован Андрија, Влчо Нана, Тодор Михал, Никола Матеј, Тодор Пејо, Јован Андрија, Коста Михал, Тодор Матеј, Димо Матеј, Тодор Матеј, Димо Петре, Влчо Андрија, Рајич Петре, Велисав Вук, Димо Матеј

Укупно: 22

Село Мајуре²⁷

Новак Дура, Преја Дебре, Коста Јани, Никола Петре, Димо Андрија, Бело Јован, Рајин Вака

Укупно: 7

²⁴ Имена која се завршавају на –ина, Т. Maretić, „O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba”, 118.

²⁵ Данас село Попшица, југоисточно од Алексинца.

²⁶ Данас истоимено село, источно од Алексинца.

²⁷ Данас село Мађере, северозападно од Ражња.

[28]

Село Липовце²⁸

Дабижив Раја, Јаков Пејо, Никола Нана, Никола Пејо, Тодор Петре, Димо Јани, Јован Андрија, Влчо Андрија, Димитри Андрија, Димо Јани, Никола Јани, Јован Петре, Димо Пејо, Јован Андрија, Никола Јани, Степан Андрија, Влчо Матеј, Димо Пејо, Влчо Петре, Димо Матеј, Проја Вака, Димо Јани, Никола Јани, Тодор Петре, Јован Андрија, Риза Петре

Укупно: 26

Село Злокућан²⁹

Риста Лав (?)³⁰ Петар, Јован Петре, Иван Петре, Димо Риза

Укупно: 4

Село Рутевивце³¹

Димо Срда (?), Димо Петре, Јован Пејо, Јован Пејо [sic], Никола Петре, Вака Батрика

Укупно: 6

Село Бујмир³²

Радука Ивко, Тодор Пејо, Никола Матеј, Јован Андрија, Тодор Петре, Јаков Јован, Велари³³ Јован, Лазар Бугар

Укупно: 8

²⁸ Данас село Липовац, северозападно од Алексинца.

²⁹ Неубицирано.

³⁰ Можда погрешно написано име Ристислав или Растислав.

³¹ Данас село Рутевац, северозападно од Алексинца.

³² Данас село Бујмир, југоисточно од Алексинца.

³³ Име које се јавља код Грка и Румуна.

[29]

Село Суботинце³⁴

Марко Селари,³⁵ Тола Нана, Живко Јован

Укупно: 3

Село Рујиште³⁶

Стојан Петре, Никола Матеј, Тодор Петре, Дано Матеј, Тодор Петре

Укупно: 5

Село Мокреш³⁷

Вук Јован, Новак Јован, Петко Јован

Село Прасковче³⁸

Стојан Петре, Павле Степан, Никола Матеј, Петре Јован

Село Глоговце³⁹

Филип Живко, Лазар Братована,⁴⁰ Петре Петко, Јован Павле, Никола Јован

Укупно: 5

Село Мозгова⁴¹

Јаков Јован, Велари Јован, Лазар Бугар, Филип Јован

Укупно: 4

³⁴ Данас село Суботинац, северно од Алексинца.

³⁵ Ово име се и данас среће код Грка и Румуна.

³⁶ Данас село Рујиште, северозападно од Алексинца.

³⁷ Неубицирано.

³⁸ Истоимено село северозападно од Алексинца, јужно од Ражња.

³⁹ Данас село Глоговица, југоисточно од Алексинца.

⁴⁰ Писар је уместо Братован погрешно написао Бартован.

⁴¹ Данас варошица Мозгово, северно од Алексинца.

[30]

Село Кикинце⁴²

Живко Вељко, Марко пресељац, Тодор Матеј, Барта Јован

Укупно: 4

Село Пирковац,⁴³ одавно побегли

Село Тркан,⁴⁴ одавно побегли

Село Мрштаљ(?),⁴⁵ одавно побегли

Издато 22. шабана 1016 (12. децембра 1607)

Потпис

⁴² Данас село Ћићина, северозападно од Алексинца.

⁴³ Данас истоимено село, југоисточно од Алексинца.

⁴⁴ Данас потес Тркање, северно од Бовна.

⁴⁵ Неубицирано.

Dragana Amedoski

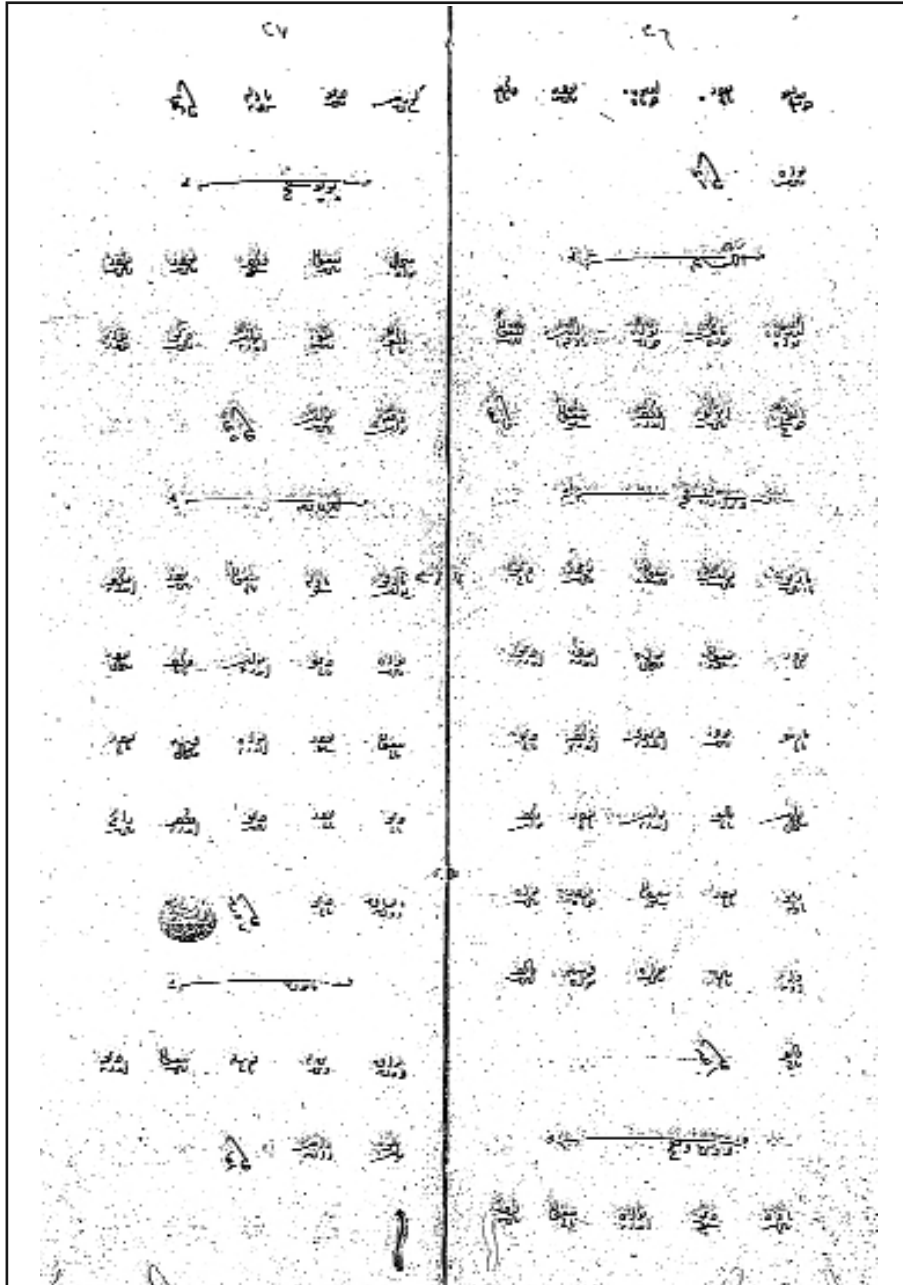
THE SURVEY OF CIZYE OF BOVAN FROM 1607

(Summary)

Survey which is given in this paper is a part of unique survey of cizye of Kruševac and Bovan made in 1607. The aim of the work was to show development of a number of tax payers during 16th century finishing with this survey which was made in the beginning of 17th century. Besides the number of citizens and villages comprised by paying cizye, this source shows that there were in-migrations of new population in this area. This fact is confirmed by great number of names which doesn't belong to Serbian onomastics, which were not perceived in earlier surveys. These are names such as: Andon, Apostol, Nasta, Riza, Jani etc. Among immigrants there were those from Bulgarian, Albanian and Macedonian territories. 27 villages were included in this survey, while 3 of them were deserted. Actually citizens escaped, which approves our presumption that there were demographic movements and changes in ethnic composition of this area.

Keywords: Bovan, cizye, the sancak of Kruševac, Ottoman Empire, XVII century

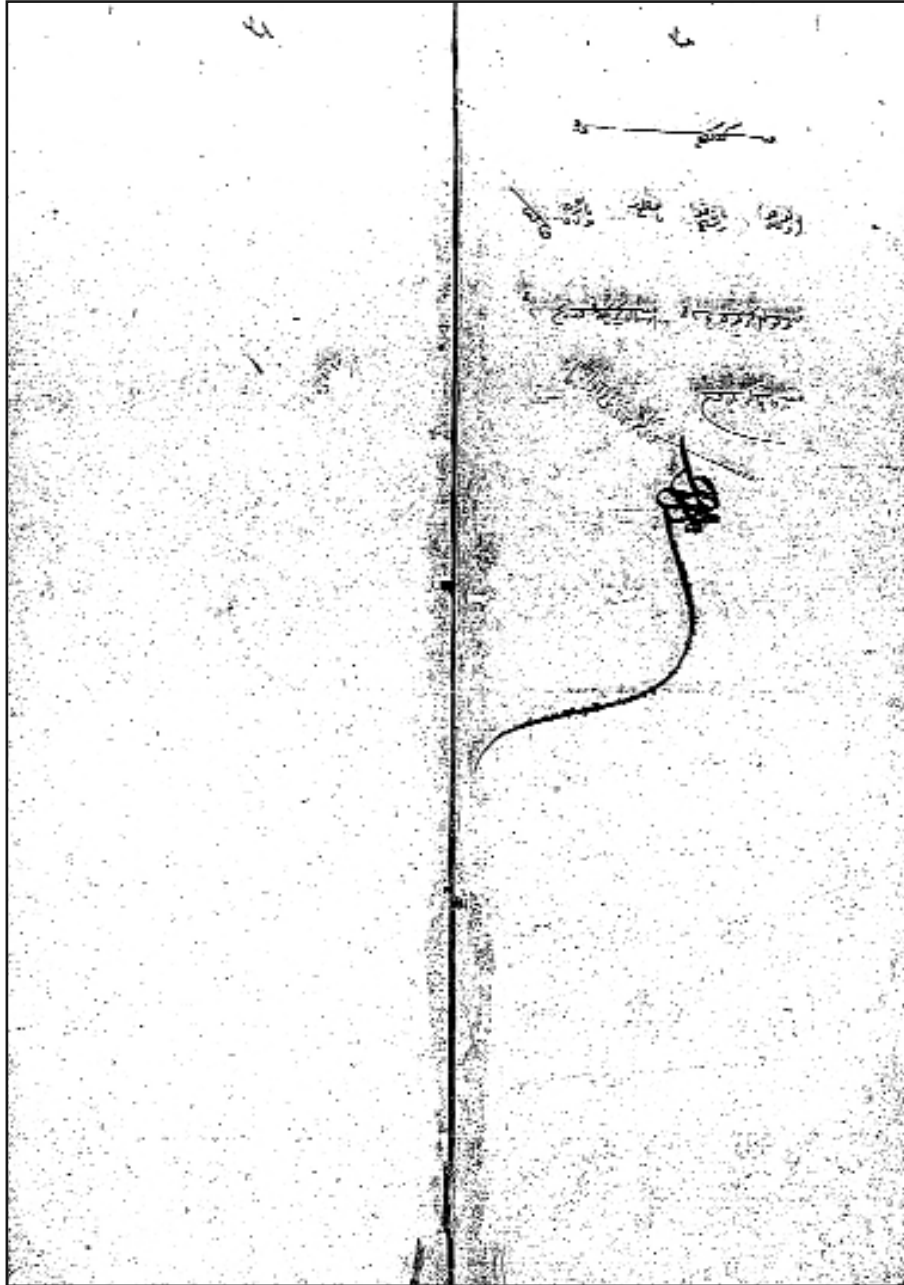
٢٥	٢٦
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠
١٠٠٠	١٠٠٠

[MAD] 1232, 26, 27

The image shows two pages of a handwritten tax register (Poпис џизје) from 1607, covering the region of Bovan. The pages are numbered 28 and 29 at the top. Each page contains several rows of entries, separated by horizontal lines. The entries are written in Ottoman Turkish script. The left page (29) has a large circular stamp or mark in the lower middle section. The right page (28) has a similar mark at the top. The entries appear to be organized into columns, possibly representing different types of land or ownership details.

[MAD] 1232, 28, 29

[MAD] 1232, 30, 31